

EPISTOLA EJUSDEM BERENGARII, CONTRA CARTHUSIENSES.

Fratribus Carthusiæ professionem juratis B. cum Lazaro, quondam paupere, æternam habere requiem.

*Loquar ad dominos meos, cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii). Sed ut jumentum factus sum apud vos (Psal. lxxii), et tamen homines et jumenta salvabis, Domine (Psal. xxxv). Multiplicavit Deus misericordiam suam, qui congregavit vos a quatuor ventis cœli, ut recumbatis cum Abraham in regno Patris sui. Fidelis ille in tota domo Ægypti de vestra vos extraxit Ægypto in manu potenti et brachio excelso, ut evoquentes ollas carnum clamare possitis in deserto, Manhu? Quid est hoc? (Exod. xvi.) Vox hæc, vox deserti. Hæc vox pluviam admiratur cœlestis edulii, quam proferre non sustinet guttur Ægypti. Igitur, ne redoleretis allia Pharaonis, accessistis ad hyssopum crucis, et pro Ægyptio gemitu cœlestis aliti desiderio clamatis: Quid est hoc? A regione deserti venit manna ad viatores deserti, et jure dicitis: Quid est hoc? quid, inquam, est quod famem repellit, quod desiderium satiat, et satiando accendit? Rapuit manus illa inexhaustæ clementiæ lutum de luto, et in diademate Salomonis, quo coronavit eum mater (Cant. iii), fecit vos aureos de luto. Sed nescio quo pacto nunc aurum rediit in lutum, et in ferri vilitatem aurei sæculi moneta degenerat. Levastis corpora vestra in montes, sed mentes in vallibus remanserunt. Unde ergo veniet auxilium vobis? Sperabamus quod in cacuminibus montium pennas cuderetis, quæ vos veherent ad dexteram Patris. Seduxit nos opinio lubrica, et (quod valde gemimus) alarum nudato remigio in plumis corporis gravitas vos pessumdat. Putabamus quod Deus esset montium tantum Deus; sed et *vallēs abundabunt frumento (Psal. lxiiv)*. Suscipere debuistis pacem populo montes et linguæ spicula vibrastis non in populum, sed in Deum. *Cultus justitiæ*, teste propheta, *est silentium (Isa. xxxii)*. Quam grave trutinata in statera Spiritus sancti sententia litium [f. silentium]. Nam stultitia et luxuria excidit aut deficit. Ultra prosilit, aut citra jacet, nisi freno silentii gubernetur. Hujus freni rupistis juncturas, clavos fregistis, et languente auriga veluti infrenes equi ante sentitis præcipitia quam bravium acquiratis. Ille quidem dixit: *Cultus justitiæ silentium*. Vos vero aliter interpretantes di-*

citis: *Cultus justitiæ multiloquium*. Quæ enim fora, quæ prætoria tanto ardent litigio causarum, ut montanæ Carthusiæ claustrum? Ibi non accusator objicit, non advocatus objecta detergit, et non de vestra sententia fasque nefasque uniformiter damnat, nec absolvit. Super nubes volatis aquitæ, et pennæ tandem remissiore ad vestrum cadaver carpendum rostra deponitis. Abstinetis a carnalibus pecudum, et sine sale carnes hominum devoratis. Aitis enim: « Hæc mulier prægnans est, non a semine sui mariti, illa colit multos amasios; canonici illi ter in die carnibus ventres confundunt; ille ructu pigmenti æra fœdat; ille scutellam haurit usque ad vomitum. » Vacatis otio et ideo talia ructatis. Vere *Cultus justitiæ silentium*. Quod nondum venit in linguam, apud vos jam constat esse patratum. Dubietas nostra penes vos est jurata veritas: *Cultus justitiæ silentium*. O clementes medicos, qui non ægros curationibus curare, sed eorum vulnera suscipere student, ut cum eis pariter ægrotent! Quid prodest, fratres, exire in eremum, et in cremo habere cor Ægyptium? Quid prodest Ægypti ranas vitare, et obscenis detractationibus concrepare? En qui sub Pharaone languistis, sub manu Moysi exspirastis. Argumento vobis est fumus linguæ vestræ, qui cum fontem bibatis in secretario cellæ vestræ, detractio in cellis concipitur, in claustris vomitur. Non est Carthusia cœlum, non est Carthusia paradus. Adhuc est Carthusia inter flumina Babylonis. In cœlo apostata, in paradiso prævaricator. Quid facit in Carthusia detractor? Post scoriæ puritatem, post compunctionis lacrymas itur in forum claustris, et linguæ ostium non reseratur, sed frangitur. Quisquis vero per illud ostium non introierit, non palpatur, sed creditur; non curatur, sed judicatur; non reficitur, sed mactatur; et, ut breviter dicam, siue crimine nullus apud vos.

(10) Dixit A. P., dixit P. A. Dixit eidem idem: Cum sit, Petre, Christus Deus, a quo Christiani dicuntur, sola est gens nostra, ut æstimo, quæ divini nominis appellatione sit insignata.

P. ipsi gloria, qui tanti hominis gloriam tantæ infirmæ concessit creaturæ, ut ipso quoque vocabulo ei capiti cujus membra fuimus, conjuncti, ex ipsa nominis interpretatione id quod dicimur ser-

(10) Videtur hic alterius esse auctoris dialogus, quidquam atinet.

et forte, Abælardi; nec ad epistolam Berengarii

vare moneamur. Christus quippe Græce a chrismate, id est *unctione* dictus, Latine *unctus* interpretatur, quod Hebraice *Messias* sonat. Inungi autem tam reges quam sacerdotes solebant. Ideoque nomine unctionis tam rex ipse quam sacerdos ostenditur: Rex quidem per potestatem qua suos eruere a periculis ac protegere potest; sacerdos per proprii corporis immolationem, qua quos eruit a diabolo, reconciliat Deo. A Christo itaque Christiani quasi a Messia Messianitæ dicimur, id est a Rege illo summo sive Sacerdote, quasi reges, sive sacerdotes. Quod beatus exprimens Petrus, *regale nos sacerdotium* appellat (*I Petr.* 11), quales esse debeamus commemorans, nostræ videlicet carnalitatibus impetus regendo, et mactatis carnalibus concupiscentiis nos ipsos Deo quasi sacrificium offerendo. Gratia igitur Christi in nobis dilatata, juxta illud Apostoli: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (*Rom.* v). Nomen quoque dilatari conveniebat, sicut etiam in *Cantico canticorum* dicitur: *Unguentum effusum nomen tum* (*Cant.* 1). Ac si diceret: Nomen tuum, o Christe, quod unguentum, id est unctionem sonat, est effusum, id est dilatatum, atque in multos dirivatum, qui inde scilicet Christiani dicti sunt.

A. B. Sed, et juxta Apostolum, cum sit Christus ipsa sapientia (*I Cor.* 1), quam *sophiam* Græci nominant, nullos rectius dici philosophos autumo, quam qui hujus summæ ac perfectæ sapientiæ amatores existunt.

P. Hoc equidem et ipsa physici nominis ethymologia requirit, et maxime tam doctrina fidei quam morum disciplina seu vita, ipsos nobis philosophos gentium certum est convenire. Adeo namque de fide Trinitatis aperte disseruerunt, ut mirabile sit eos quoque in plerisque diligentius quam prophetas ipsos totam hujus fidei summam exposuisse. Quorum etiam sequaces in tantam ausi sunt insaniam prorumpere, ut Dominum quoque Jesum dicerent ea, quæ de fide Trinitatis prædicavit, a philosophis didicisse. Unde et beatus Augustinus in libro viii, *De civitate Dei*: « Mirantur, inquit, quidam nobis in Christi gratia sociata [*f. sociatum*] cum audiunt vel legunt Platonem, cum de Deo ista senserit, quæ multam congruere veritati nostræ religionis agnoscuntur. » Idem in ii, *De doctrina Christiana*: « Quidam lectores, et dilectores Platonis ausi sunt in tantam prorumpere dementiam, quod dicerent omnes Domini nostri Jesu Christi sententias, quas mirari et promere coguntur, de Platonis libris eum didicisse. » Quod si vitam quoque philosophorum, ac morum disciplinam pensemus, nullos aut paucos fidelium et Christianorum de contemptu sæculi aut morum disciplina eis anteferendos esse censebimus. Qui per sophum sive philosophorum magis ex vita quam ex conscientia dicendum esse asserunt. De fide autem philosophorum atque vita, seu etiam disciplina

A morum, in exhortatione nostra ad fratres et comonachos nostros satis arbitror a nobis esse expositum. Quam quidem exhortationem quisquis legerit, videbit philosophos non tam nomine quam re ipsa Christianis maxime sociatos. Neque enim gratia tot philosophicis rationibus armata evangelicæ prædicationis jugo colla tam cito submisisset, nisi antea scriptis philosophorum, sicut Judæa prophetarum, ad hoc esset præparata.

A. B. Verbum quoque Dei, quod Græci *λόγον* vocant, solum Christum dicimus. Unde Augustinus in libro *Quæstionum* 83. cap. 44: *In principio erat Verbum* (*Joan.* 1), inquit, quod Græce *λόγος* dicitur. Hinc et juxta nominis ethymologiam, quicumque huic vero ac perfecto Verbo per doctrinam et amorem cohærent, vere logici sunt, et philosophi dicendi sunt; nullaque disciplina verius logica dici debet quam Christiana doctrina.

P. Et si hoc quidem modo sermonis usus non habeat, ut videlicet aut Christianos nunc specialiter nominemus philosophos, aut eorum de Christo scientiam, aut a Christo traditam doctrinam appellemus logicam, profitemur tamen iis quæ dicis nominum ethymologias maxime consentire.

A. B. Imo etiam res ipsas plurimum attestari. Quo enim apud gentiles philosophicæ potiores sunt disciplinæ, tanto vel multo amplius universis sacris eruditionibus evangelica, quam Christus tradidit, perfectior est disciplina. Qui etiam suis quantam sermonis abundantiam daret, demonstratus in igneis linguis adventus Spiritus sancti manifestat, qui eos omnium linguarum varietates, omnium sermonum genera perfectissime docuit. Unde scriptum est: *Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum* (*Psal.* xviii). Ac si aperte diceretur: Non sunt lectionum varietates, aut eloquentiæ ornamenta vel genera, quæ suis ipse non dederit, quibus etiam promiserat, dicens: Quod cum veniret Spiritus ille veritatis, doceret illos omnem veritatem (*Joan.* xvi). ut tam verbis eos quam scientia perfectos efficeret, ut quæ perfecte cognoscerent disserere ad integrum possent. Quanto autem de Deo perfectiorem sunt adepti scientiam quam antiqui Patres, ii qui ab ipso Unigenito Dei sunt edocti, Gregorius in extrema parte Ezechielis, homilia 3 edisserens, ait: « Per temporum incrementa venit in Patribus scientia Dei. Unde Daniel (cap. xii): *Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia.* »

P. Et hoc quoque libenter accipimus quod et veritas habet, et nostræ fidei professionem commendat. Quippe quomodo per prædicationem paucorum et simplicium hominum tot in universis mundi partibus Christus acquisisset, nisi eos interius mira sapientia replet, atque exterioribus rationibus verborum atque eloquentiæ gratia insigniret? Sicut enim in ipsa rhetorica fecte Tullius meminit, nemo, nisi sapientia et eloquentia præditus, homines a in-

cunda sua consuetudine, quæ præsertim jam naturæ vim obtineret, propter vetustatem convertere, et ad diversas rationes vitæ traducere posset. Quanto autem difficiliora videntur [ac perfectiora Christi præcepta, major prædicatoribus ejus discretio et eloquentia conferenda erat.

A B. Certe nil verius ac magis rationi consentaneum quam ut optimis tam scientiæ quam eloquen-

tia munirentur armis, quorum prædicatio ad universum acquirendum mundum a Domino destinabatur, ut cum fiducia verbum omnibus prædicarent, quos et ipse cum mittit, confortat, dicens: *Cum steteritis ante reges et præsidet, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini (Matth. x).*

INDEX AUCTORUM

QUI IN OPERIBUS ABÆLARDI CITANTUR.

(*Revocatur Lector ad numerales notas columnarum nostræ editionis.*)

A

- ALCUNUS.**— Ad Carolum. 1446.
ALEXANDER II.— 1538.
ALYPIUS.— 1560.
AMBROSIVS AUPERTVS. Comment. in Apoc., 1589, 1414, 1475.
 Homil. 1447.
AMBROSIVS Mediol.— De Abel et Cain. 1514, 1525.
 Comment. in Epist. ad Coloss. 1469, 1471.
 Ad Corinth. 1019, 1575, 1446, 1492, 1498, 1527, 1516, 1550, 1558, 1560.
 Ad Ephes. 995, 1575.
 Ad Galat. 960, 1488, 1489, 1512.
 Ad Philip. 1475.
 Ad Rom. 885, 1586, 1424, 1433, 1468, 1504, 1570, 1586.
 Super Lucam. 1419, 1450, 1451, 1445, 1455, 1465, 1478, 1479, 1482, 1489, 1527, 1545, 1737.
 Apologia David. 1578.
 Epist. ad Horont. 1426.
 De fide. 363, 565, 469, 1125, 1216, 1226, 1252, 1298, 1299, 1551, 1558, 1567, 1575, 1374, 1577, 1581, 1402, 1418, 1419, 1421, 1438, 1444, 1465, 1464.
 In Hexaemeron. 756, 961, 1382, 1412, 1426, 1481, 1484.
 De Incarnatione Dom. 1566, 1576, 1444, 1462.
 De Mysteriis. 1418, 1501.
 De officiis. 1520.
 De paradiso. 245.
 De pœnitentia. 196, 292, 1501, 1587, 1591, 1601, 1610.
 De prædestinatione. 1389.
 De Priscil. et Aquil. 972.
 De sacramentis. 1357, 1580, 1382, 1450, 1495, 1501, 1520, 1527.
 Sermones. 250, 1557.
 De Virgin. 382, 1472, 1544, 1565, 1598.
 In diversis locis. 569, 370, 524, 535, 669, 789, 794, 818, 851, 926, 975, 974, 976, 977, 1187, 1455, 1474, 1565, 1740, 1757.
AMPHILOCHIUS Icon.— Vita S. Basilii, 1525.
ANACLETUS.— Epist. 1486.
ANASTASIVS.— Epist. 1451.
 Exhort. ad monach. 509.
ANSELMVS.— 562, 1071.
ANSELMVS Cantuar.— 1287.
APOLLONIUS Rhet.— 662.
ARISTOTELES.— In categ. 1060, 1245, 1645.
 In physic. 1258.
 In tract. qualitat. 1391.
 In variis locis. 554, 652, 1112, 1114, 1215, 1293, 1519, 1750.
ATHANASIVS.— Exhort. ad monach. 295.
 Symbol. Fidel. 150, 359, 366, 367, 654, 986, 1077, 1107, 1108, 1266, 1274, 1302, 1338, 1359, 1367, 1374, 1454, 1475, 1697, 1732.
 De Trinitate. 1562, 1575, 1465.
AUGUSTINVS Hipp.— De adulteriis conjugis. 1537, 1547, 1550, 1551, 1558.
 De agone christiano. 562, 567, 1359.
 De duabus animabus. 1272.
 De origine animæ. 1515.
 De baptismo. 205, 284, 538, 561, 1226, 1550, 1554, 1425, 1427, 1446, 1496, 1500, 1505, 1508, 1509, 1511, 1539, 1585, 1597.
 De bono conjugali. 222, 296, 725, 725, 726, 727, 728, 729, 1517, 1349, 1555, 1560, 1565, 1564, 1566, 1590.
 De civitate Dei. 152, 246, 251, 235, 498, 581, 605, 690, 738, 752, 781, 812, 815, 826, 945, 997, 1006, 1007, 1010, 1020, 1028, 1031, 1045, 1056, 1057, 1088, 1111, 1125, 1150, 1142, 1151, 1159, 1162, 1170, 1176, 1178, 1182, 1186, 1190, 1192, 1205, 1209, 1218, 1385, 1395, 1399, 1403, 1407, 1411, 1412, 1414, 1425, 1477, 1496, 1501, 1551, 1554, 1581, 1587, 1589, 1603, 1607, 1642, 1705, 1715, 1714.
 De concordia evangel. 721, 902, 1564, 1587, 1495.
 Confessiones. 285, 1050, 1057, 1161, 1235, 1368, 1487.
 De conficta vitiorum et virtutum. 1542.
 De continentia ad Jul. 217.
 De continentia viduali. 1542.
 De correptione et gratia. 1591, 1595, 1597, 1414, 1426, 1470, 1495, 1580, 1584.
 De doctrina christiana. 860, 886, 887, 1021, 1041, 1046, 1152, 1206, 1210, 1215, 1262, 1540, 1545, 1555, 1565, 1515, 1565, 1569, 1575, 1589, 1640.
 Enchiridion. 495, 753, 795, 825, 826, 870, 872, 981, 989, 1010, 1092, 1125, 1142, 1175, 1179, 1258, 1504, 1522, 1546, 1559, 1579, 1587, 1590, 1596, 1598, 1599, 1424, 1426, 1430, 1458, 1440, 1501, 1565, 1609, 1736.
 Epistolæ. 282, 295, 560, 1218, 1547, 1548, 1575, 1427, 1428, 1450, 1454, 1474, 1515, 1525, 1534, 1542, 1572, 1578, 1585, 1587, 1588, 1606, 1607, 1608.
 Contra epistolam Gaudentii, 1595.
 Contra epistolam Parmeniani. 1284, 1530.
 Contra Faustum. 566, 1049, 1547, 1550, 1452, 1441, 1450, 1564.
 Contra Felicianum. 1060.
 De fide ad Petrum. 866, 868, 961, 1435, 1440, 1500, 1502, 1504, 1511, 1515.
 De fide symboli. 1226.
 Supr Genesim. 957, 997, 1153, 1221, 1272, 1542,